

Erstatningsteologi

Av Eva Olsvold Sundar

For eller imot 'Erstatningsteologi' er to kjente fronter når det gjelder det jødiske folks nåværende stilling mht. løftene som er gitt dem i Det Gamle Testamentet (GT).

Det mange kanskje ikke tenker så mye over, er at vår forståelse eller manglende forståelse av GTs løfter i forhold til det nye testamentet, også vil ha betydning for hvordan man som kristen forholder seg til jødene som folk og Israel som land.

Derfor er det viktig at man setter seg litt inn i stoffet og kommer til klarhet om hva Bibelen faktisk lærer om dette temaet.

Hva er Erstatningsteologi?

Det som populært kalles for erstatningsteologi, bygger i hovedsak på tanken om at Bibelens pakter og løfter til jødene i GT skal forstås som allerede oppfylt.

Oppfyllelsen er Messias/Kristus i sitt første komme. Derfor er det ikke lenger noen gjenstående pakt for jødene som folk eller profetier om tilbakevendelse til landet og frelse for nasjonen.

Løftene om landet og frelsen for folket, blir begge tolket i overført betydning; landet har for eksempel blitt til himmelens land og Guds folk er ikke jødene, men kristenheten. Teologer som står for erstatningsteologi kaller gjerne læren oppfyllelsteologi.

Og hvorfor er dette feil?

Erstatningsteologien ender opp med gale konklusjoner fordi de har feil tilnærming til paktene og det profetiske ord i Det Gamle Testamentet.

Det er tre avgjørende faktorer som må være på plass for å få en rett forståelse av det profetiske ord:

- **At profetordet fortsatt gjelder**
- **At profetordets oppfyllelse er ment bokstavelig**
- **Guds pakt med Abraham og David**

Romerbrevet 11 - En kilde til avklaring

I denne undervisningen skal vi se hvordan Paulus underviste menigheten i Roma om det vi i dag kaller Erstatningsteologi.

I innledningen til rombrevets ellefte kapitel stiller Paulus følgende spørsmål:
"Har Gud forkastet sitt folk"?

Slik begynner han den kjente undervisningen om jødefolkets stilling, etter at mange av dem nå hadde avvist Jesus som Messias. Ved bruk av lignelser og det profetiske ord utlegger han temaet på en kortfattet og glimrende måte.

Her tilbakeviser han alle tanker om at Gud skulle være ferdig med sitt folk, og han minner menigheten i Roma om at hans folk, jødene, er elsket for fedrenes skyld:

"Efter evangeliet er de fiender for deres skyld, men efter utvelgelsen er de elsket for fedrenes skyld". (Guds pakt med Abraham 1.Mos 15)

Paulus skriver også at menigheten i Roma ikke må tro de er kloke i dette spørsmålet hvis de ikke kjenner profetordet (vers 25) og sier videre:

"Fra Sion skal redningsmannen komme. Han skal rydde bort ugudelighet fra Jakob".

"Jeg sier altså, har de snublet for å falle? Langt derifra! Men ved deres fall er frelsen kommet til hedningene, for at dette skal vekke dem til nidkjærhet"

"Men er deres fall en rikdom for verden, og er tapet av dem en rikdom for hedningene, hvor meget mer da deres fylde!"

"For er verden blitt forlikt med Gud ved deres forkastelse (at de forkastet Messias), hva annet vil da deres antagelse bli enn liv av døde"?

Og så kommer Paulus konklusjon vedrørende jødene stilling:

"...forherdelse er delvis kommet over Israel, inntil fylden av hedningene er kommet inn, og således skal hele Israel bli frelst, som skrevet står: - Fra Sion skal redningsmannen komme, han skal bortrydde ugudelighet fra Jakob". Rom. 11, 25-26 og Jes. 57,15-21

Paulus bygger på profetordet

Paulus konkluderer med at den delvise "forherdelsen" hos folket skal være en realitet inntil hedningenes fylde har kommet inn i frelsen, og så er det israelfolkets (Jakobs) tur; fra Sion skal redningsmannen komme.

Hvordan kan han være så sikker?

Det er utelukkende det profetiske ord i GT som er bakgrunnen for disse påstandene. Dette ser vi ikke bare hos Paulus, men vi finner det også hos apostelen Peter. Det er profetordet man fremfor alt skal gi akt på:

”Og dess fastere har vi det profetiske ord som dere gjør vel i å akte på, som på et lys som skinner på et mørkt sted, inntil dagen lyser frem og morgenstjernen går opp i deres hjerter”.

Peter skriver at profetordet er fastere enn om røster skulle tale fra himmelen! (se konteksten i kapittelet) Profetordet er det fasteste av alt! Det skal være et lys i verden, slik morgenstjernen lyser i mørket inntil den nye dagen kommer.

I Joh. Åp. 22, 16 er det interessant å se at Jesus kaller seg ”Den klare Morgenstjerne”. I Apostlenes Gjerninger det 3 kapittel, nøder Peter sitt eget folk til å omvende seg slik at Gud kan sende den lovede Messias, Jesus, Han som himmelen skal huse inntil den tid kommer! Både Paulus, og her Peters konklusjoner, kommer på bakgrunn av de svært mange løftene til det jødiske folk i GT, om at jødene skal få leve i landet og at de skal få ta imot sin Messias.

Aldri mer rykkes opp av landet

Under følger et sitat av profeten Amos, hvor han sier at det skal komme en tid hvor jødene både skal bo i landet, og viktigst, de skal aldri mer rykkes opp igjen av det landet som Gud har gitt dem!

Når vi leser slike profetier, så forstår vi også bedre hvordan Paulus kunne konkludere så skråsikkert. Og ikke nok med det, at han også kunne formane menigheten i Roma slik han gjorde:

”Jeg vil ikke at dere skal uvitende om denne hemmeligheten, for at dere ikke skal anse dere selv som kloke; Forherdelse er for en del kommet over Israel, inntil hedningens fylde har kommet inn” (vers 25).

Bruken av ”Hemmelighet” er alltid Profetordet i Bibelen, og Paulus sier at romerne ikke må anse seg som om de har skjønt dette spørsmål om de ikke kjenner det profetiske ord.

Her følger sitatet fra Amos:

”Jeg vil gjøre ende på mitt folk Israels fangeskap, og de skal bygge opp igjen de ødelagte byer og bo der og plante vingårder og drikke deres vin og dyrke opp hager og ete deres frukt. Jeg vil plante dem i deres land, og de skal aldri mer rykkes opp av sitt land, det som jeg har gitt dem”. Amos 9, 14-15.

Hvis dette hadde handlet om hjemkomsten fra Babylon, hadde Amos bommet med løftet. De ble jo nettopp ”rykket” opp igjen i år 135 e.Kr. Og de ble så til de grader ”rykket opp” at da romerne var ferdig med dem, så var det ikke en jøde igjen i hele landet!

Gud vil ha alle jødene tilbake til Israel

Vi tar også med et løfte fra profeten Esekiel. Her er det både et løfte om retur til landet og om frelse, men det står faktisk også at Gud ikke vil la noen av jødene bli igjen ute i nasjonene.

Gjennom profeten Esekiel gir Gud oss atter et viktig tegn, som kan fortelle oss som lever i dag om hvorvidt det er oppfylt eller ikke. Esekiel sier at det skal komme en tid hvor det ikke lenger skal være jøder igjen i nasjonene, fordi Gud skal føre alle jødene hjem til sitt eget land:

”Når jeg fører dem tilbake fra folkene og samler dem fra deres fienders land og åpenbarer min hellighet på dem for de mange folks øyne, da skal de kjenne at jeg er Herren deres Gud, fordi jeg har bortført dem til folkene, men igjen samlet dem til deres land og ikke lar noen av dem bli igjen der. Og jeg vil ikke mer skjule mitt åsyn for dem, for jeg vil utgyde min Ånd over Israels hus, sier Herren, Israels Gud” Esekiel 39, 27-29.

Før vi avslutter med noen ord om Davidspakten (sionspakten), skal vi også ta med et sitat fra profeten Jeremia.

I Jeremia kapittel 23 fra vers 7-9 kommer det atter et tegn om jødernes tilbakekomst fra nasjonene.

Her står det at jødene skal slutte å minnes utgangen fra Egypt! I stedet skal de minnes utgangen fra alle landene hvor de var spredd og fra et land i Nord. Dette er interessant, for da kan vi vite at så lenge jødefolket fortsatt minnes utgangen fra Egypt, så er dette løftet ikke ferdig oppfylt:

”Se, derfor skal dager komme, sier Herren, da en ikke mer skal si, Så sant Herren lever, som førte Israels barn opp fra landet Egypt! – Men så sant Herren lever, som førte Israels hus og ætt og lot dem komme fra et land i nord og fra alle de landene jeg hadde drevet dem bort til! Og de skal bo i landet sitt.

Pakten med David

Og sist, men ikke minst, er det viktig å ta med løftet om det messianske kongedømmet som ble gitt til David. (Omtales Jer. 33, 20-21)

Det er derfor Paulus skriver: ”Fra Sion skal befrieren komme...”

Sion hadde lenge før Paulus blitt et kjennetegn for denne pakten, og årsaken er todelt. Det var der David valgte seg ut en bolig, både for seg selv og Guds hellige ark. Og det var på Sion Gud åpenbarte dette løftet, som også omhandlet Sion som sted, dvs. Jerusalem. I etterkant ser vi at sionbegrepet i Bibelen alltid kommer som noe positivt; det som er bestemt, bygget og villet av Gud. Her følger noen av mange andre lignende eksempler:

”Jeg har dog innsatt min konge på Sion”, ”O, at der fra Sion må komme frelse”, ”Herren har bygget Sion”, ”Herren har grunnfestet Sion”, ”Herren har fullført hele sin gjerning på Sion”, ”Herren er konge på Sions berg”, ”Herren har utkåret Sion”, ”Lovsyng Herren, som bor på Sion”.

Løfte om det messianske kongeriket kalles en pakt, både av David selv og senere av profeten Jeremia. Jeremia levde flere århundrer etter David, så vi vet at dette ikke kunne omhandle Davids sønn og arvtager, Kong Salomo.

Som vi har sett av denne undervisningen så står de mest sentrale løftene til jødefolket fortsatt uoppfylt. Men vi har også sett at de ikke kan bortforklares eller settes til side som allerede oppfylt slik Erstatningsteologien er avhengig av for å få sin lære til å gå opp.

Vi konkluderer derfor med at Erstatningsteologiens premisser ikke er Guds ord, og at dens konklusjoner derfor er ditto usanne.

Vi lar profeten Jeremia få de siste ordene i denne undervisningen:

”Så sier Herren: Dersom dere kan bryte min pakt med dagen og min pakt med natten, så det ikke blir dag og natt i sin tid, da skal også min pakt med min tjener David, så han ikke får noen sønn som blir konge og sitter på hans trone”.

